

УДК 374.64
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.431-434

Фурда Ірина Іванівна

студентка спеціальності «соціальна робота» факультету педагогіки і психології
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
vvffghddghfcg@gmail.com

Урбановська Тетяна Станіславівна

студентка спеціальності «соціальна робота» факультету педагогіки і психології
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
tanyaurbanovskaaa@gmail.com

Парфанович Іванна Іванівна

доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
parfanovich@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5300-7092>

ПОРУШЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ У СТОСУНКАХ ДІВЧИНИ І ХЛОПЦЯ

Анотація. Актуальність проблеми порушення комунікації у стосунках хлопця і дівчини, які зустрічаються, в тому, що це має тісний зв'язок з кризовими ситуаціями, кризами, конфліктами, що і призводить до повної деформації стосунків. Дослідження детермінант і наслідків таких комунікаційних порушень дало змогу визначити їх соціально-психологічну природу. Мета дослідження – з'ясувати та розкрити специфіку порушення комунікацій у стосунках хлопця і дівчини, їх зародження, виникнення на початковому етапі спілкування пари. До уваги варто взяти ті прояви, що призводять до серйозних порушень у спілкуванні та призводять до розриву пари, зокрема, означені вище конфлікти, кризові ситуації, кризи. Методи дослідження визначено з огляду на специфіку проблеми, можливості реалізації застосування стосовно молодих пар як теоретичні (аналіз, узагальнення) та емпіричні (розробка анкети та її проведення, аналіз відповідей та порівняння даних). Для визначення специфіки порушень у стосунках хлопця і дівчини охарактеризовано фактори за особистісними сферами – когнітивною, емоційною, вольовою. Це є основою для їх подолання правильним шляхом, а рекомендації з усунення деформацій, налагодження стосунків допоможе молодим людям правильним шляхом виходити з проблемних, конфліктних, кризових ситуацій. Результати дослідження засвідчують, що молоді люди надають значення всім факторам впливу та правильно розуміють шляхи налагодження міжособистісної комунікації. Однак подолання кризи має бути усвідомленим бажанням обох і вкрай критичні моменти не мають бути мотивом до розлучення, адже з будь якої ситуації є шляхи виходу.

Ключові слова: кризи; кризові ситуації; молоді пари; стосунки між хлопцями і дівчатами.

Вступ. Все починається з любові, але молоді люди часом не розуміють, яка ж це важка праця – зародження правильних стосунків. Налагоджувати їх потрібно поступово, цеглинка за цеглинкою. На формування комунікативності молодих пар впливають різні чинники, що мають позитивний і негативний характер та детермінують задоволення взаєминами. Комплекс чинників негативного характеру спричиняють конфлікти, що з часом призводять до відчуження та розлучення пар.

Серед новостворених пар хлопців і дівчат, які почли зустрічатися, спостерігається багато розлучень, основою чого є руйнування ціннісно-морального комплексу дій, настанов і правил, що були покладені в основу створення партнерства такого характеру. Як зазвичай кажуть, «не зійшлися характерами», що і стає причиною розриву. Це вже завершальний етап – на межі нервових і стресових ситуацій, що характеризується глибоким розладом взаємостосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При будь-якому спілкуванні, що відбувається досить тривалий час, рано чи пізно з'являються розбіжності. Нормальних стосунків без сварок і конфліктів не буває. Під *конфліктом* розуміється спільний негативний психічний стан двох або більше людей, що характеризується ворожістю, відчуженням, негативізмом у стосунках, викликаний несумісністю їхніх поглядів, інтересів або потреб [1, с. 104]. Важливо не допустити, щоб конфлікт у стосунках набував характеру насильства [2].

Теоретичний аналіз теорій, концепцій і підходів переконливо свідчить, що в більшості з них криза традиційно розглядається як перманентний процес у житті людини. Поняття «криза» дуже часто підміняється такими поняттями, як: «кризовий стан», «кризова ситуація», «критична ситуація», «стрес», «фрустрація», «конфлікт», «важка життєва ситуація». Це доводить не стільки існування великої кількості визначень кризи (точніше відсутність загально прийнятої дефініції), скільки засвідчує існування різноманітних видів криз, що у свою чергу, безумовно, ускладнює розуміння змісту останніх. Очевидно, що криза ініціює розвиток, вона є тією слушною можливістю, яка дозволяє людині самовдосконалитися [3, с.84]. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів пропонує наступне визначення поняття «криза»: «Криза (від гр. *krisis* – буквально «розділення доріг», рішення, поворотний пункт) характеризує те, що породжується проблемою, яка постала перед індивідом і якої він не може уникнути та не може розв'язати за короткий час і звичним способом» [4].

У теорії криз під поняттям «криза» розуміється емоційна реакція людини на загрозливу ситуацію, а не сама ситуація. За визначенням Д. Каплана, «криза – це стан, що виникає, коли особа стикається з перешкодою життєво важливим цілям, яка протягом якогось часу є нездоланною за допомогою звичних методів розв'язання проблем». Тобто під поняттям «криза» розуміється емоційна реакція людини на за-

грозливу ситуацію, а не сама ситуація. Криза може виникнути й в умовах, що для стороннього спостерігача виглядають цілком безневинними [5, с.97].

Представники соціально-психологічного напрямку [6, с.220] мають своє тлумачення поняття кризи (Табл. 1).

Таблиця 1.

Трактування поняття кризи науковцями соціально-психологічного спрямування [8, с.220]

№ з/п	Трактування поняття кризи	Науковці
1.	«Поворотний момент»	Е.Еріксон, Д.Маттесон
2.	«Криза як критична ситуація»	Е.П.Крупник, С.К.Нартова-Бочавер
3.	«Біографічна подія»	Л.І.Анциферова, А.А.Кронік
4.	«Ситуація соціальної нестабільності»	Р.А.Ахмеров, К.Н.Василевська
5.	«Стресогенна ситуація»	Л. Пельцман
6.	«Переломна ситуація, екстремальна ситуація»	М.Ш.Магомед-Емінова
7.	«Неможлива ситуація»	К.Н.Артемова
8.	«Психотравмуюча ситуація»	Т.С.Кириленко
9.	«Критичний стан буття»	І.П.Манюха

Кризи – це стреси, що можуть або зміцнити стосунки, або сприяти їх руйнації. Вони страшні лише в тому випадку, якщо немає досвіду конструктивного виходу з них. Дуже важливо не ідентифікувати поняття «кризи у стосунках» з поняттям «кризової ситуації», адже остання свідчить про несприятливо складені обставини і аж ніяк не характеризує самі стосунки – між хлопцем і дівчиною в нашому випадку. Кризові ситуації розглядаються в контексті стресових станів, які безпосередньо пов'язані з детермінантами, що їх провокують.

Перед нами постає **мета** з'ясувати та розкрити специфіку порушення комунікацій у стосунках хлопця і дівчини, їх зародження, виникнення на початковому етапі спілкування пари. До уваги варто взяти ті прояви, що призводять до серйозних порушень у спілкуванні та призводять до розриву пари, зокрема, означені вище конфлікти, кризові ситуації, кризи.

Методи дослідження нами визначено з огляду на специфіку проблеми, можливості реалізації застосування стосовно молодих пар. Задля цього використано теоретичні (аналіз, узагальнення) та емпіричні (розробка анкети та її проведення, аналіз відповідей та порівняння даних). До уваги взято довільні відповіді молодих людей, не передбачені структурою анкети.

Виклад основного матеріалу. На протязі тривалого часу спілкування пари виникають розбіжності, непорозуміння, суперечки з певних ситуативних моментів. І це нормально. Ненормально те, яким чином люди виходять з подібних ситуацій. Перешкодою є безліч причин, які молоді люди не в силі вирішити чи терпіти. Їм іноді легше вийти зі стосунків, аніж їх зберегти, розібратися, вирішити проблему та пробачити.

Детермінанти порушень комунікації пари такі [2; 4]:

- вагомим компонентом, що породжує кризу в стосунках, можемо назвати *психологічну несумісність*, під якою мається на увазі нездатність приходити до компромісу, неузгодженість інтересів, мотивів спілкування, невміння поступатися один одному, чимось жертвувати заради збереження стосунків;

- *фінансове забезпечення*, часті конфлікти на цьому ґрунті породжують стреси і створюють так звану гостру кризу, з якої молодим людям важко вийти;

- *залежність* когось із партнерів – алкогольна, наркотична чи до азартних ігор; в такій ситуації страждає не тільки узалежнена людина, а й оточення; зазвичай це породжує психологічний дискомфорт, часті нервові зриви;

- причиною зародження порушень у стосунках з партнером є і *незадоволення комунікативних потреб* психоемоційного характеру;

- *відсутність поваги до особистості* – у стосунках між молодими людьми на першому місці має бути повага, взаєморозуміння, підтримка, проте декому це вважається зайвим;

- *невміння прислухатися до думки іншого*; впертість у поведінці; прояв різкої агресії;

- *неприйняття власних правил поведінки і ролей в новостворених стосунках*, хоча як в дівчини, так і в хлопця вони різні; ця неузгодженість у формуванні власних ціннісних установок є поштовхом до суперечок і конфліктів;

- *відсутність належних знань, невміння розв'язувати комунікаційні проблеми* та запобігати конфліктній ситуації;

- *непродумані вчинки* є також причиною розриву стосунків.

Наслідки комунікативних порушень у житті пари такі [3; 5]: може слугувати мотивом до самоусвідомлення чи переосмислення себе в стосунках; поштовх змінити свою поведінку; ризик появи іншого хлопця чи дівчини; підозри, сварки і звинувачення та поспіх у кардинальних рішеннях, учинках; спілкування набуває нових обертів та випробувань стосовно одне одного; розподіл обов'язків, яким до цього часу не надавалося вагомого значення.

З метою кращого вивчення проблеми нами проведено анкетування на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка серед 19-ти пар – 38 дівчат і хлопців, які зустрічаються, на предмет розуміння ними порушень комунікацій у міжстатевих стосунках. Запитаннями охоплено широке коло аспектів, проблем, що згруповані нами за напрямами: ознаки правильних стосунків; види порушень комунікацій у стосунках хлопця і дівчини; шляхи виходу з критичних ситуацій, що можуть мати у стосунках хлопця і дівчини, які зустрічаються; фактори впливу на стосунки хлопця і дівчини; шляхи налагодження стосунків; механізми безболісного розриву стосунків хлопця і дівчини.

Проаналізовано відповіді молодих людей, узагальнено їх та об'єднано в основні групи. Порушеннями у спілкуванні молоді люди вважають:

- порушення особистісного простору і меж – 37 % зі всіх респондентів;

- ігнорування становища чи самопочуття партнера, байдужість – 32 %;

- зловживання часом, ресурсами одне одного – 22 %;

- нехтування думки, позиції іншого – 19 %;
- директивна поведінка – 14 %;
- намагання діяти неправомірно, недопустимими способами, неадекватно – 12 %;
- маніпулювання у стосунках – 11 %;
- аморальні, асоціальні прояви – 9 %.

Розуміння детермінант і наслідків порушень комунікації має стати основою для їх попередження й подолання правильним шляхом. Процеси формування, становлення і розвитку сучасної сім'ї проходять

у складних і суперечливих умовах. Дівчата та хлопці переживають це по-різному, що зазвичай породжує несумісність у поглядах, неузгодженість у вчинках, агресію стосовно одне одного. Певною мірою до таких переломних моментів потрібно бути налаштованими, щоб пережити їх з мінімальними стресами і безболісно.

Найбільш ефективними шляхами налагодження стосунків молоді люди визнали фактори, представлені нами на Рис.1.

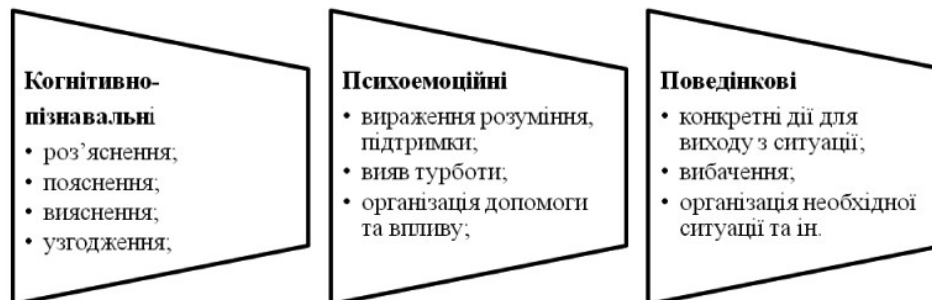

Рис. 1. Найбільш ефективні шляхи налагодження стосунків між дівчиною і хлопцем (на думку респондентів)

Для чіткого вираження охарактеризовано фактори за особистісними сферами – когнітивною, емоційною, зольовою. Як видно з рисунка, молоді люди надають значення всім факторам впливу та правильно розуміють шляхи налагодження міжособистісної комунікації.

Пари мають усвідомлювати, що певні кризові моменти є лише тимчасовими, тому потрібно бути морально готовими до труднощів. Подолання кризи має бути усвідомленим бажанням обох. Вкрай критичні моменти не мають бути мотивом до розлучення, адже з будь-якої ситуації є шляхи виходу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незалежно від того, як довго хлопець і дівчина зустрічаються, на будь-якому етапі розвитку їхніх стосунків необхідно підтримувати їх, вкладати зусилля й почуття в цей розвиток, прагнути на-

лагодити взаєморозуміння. У стосунках порушення комунікаційних зв'язків, моральних і суспільних цінностей в суспільстві. І долати їх потрібно терпляче і наполегливо, в іншому випадку ні про які серйозні стосунки з гідними партнерами не може бути й мови. Особливо обережно й уважно потрібно підходити до перших криз у стосунках, адже саме вони здатні дуже швидко зруйнувати ще такий крихкий союз двох людей. Якщо ми будемо рахуватися з дорогими нам людьми і поважати їх думку, наші шанси на щастя істотно зростуть. Викладене не вичерпує проблеми, детальнішого розгляду потребують комунікаційні порушення в окремих сферах стосунків, зокрема в побутовій, інтимній, у взаєминах з близьким і віддаленим середовищем.

Список використаної літератури

1. Гриценко Т. Б. Сімейно-побутова культура та домашня економіка: навчальний посібник / за ред. Т. Б. Гриценко, Т. А. Іщенко, Т. Ф. Мельничук. Київ: Вища освіта, 2004. 480 с.
2. Сімейне насильство: сутність і профілактика / уклад.: І. І. Парфанович, А. Я. Парфанович. Тернопіль: Вектор, 2016. 80 с.
3. Кузікова С. Б., Щербаківа І. М. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: збірник наук. праць / за ред.: С. Б. Кузікової, І. М. Щербаківої. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 408 с.
4. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / під керівництвом В. Б. Шапаря. Харків: Прапор, 2009. 672 с.
5. Семічов С. Б. Теорія криз і психопрофілактика: (огляд літератури). *Праці науково-дослідного психоневрологічного інституту імені В. М. Бехтерева*. Т. 63: Неврози і прикордонні стани. Кіровоград: Асмаг, 1978. С. 96–99.
6. Богуславська О. Г. Психологічні аспекти національного варіанту глобальної кризи. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 39. С. 219–228.

References

1. Hrytsenko, T.B., & Ishchenko, T.A. (Eds.). (2004). *Simeino-pobutova kultura ta domashnia ekonomika* [Family and household culture and home economy]. Kyiv: Vyshcha osvita [in Ukrainian].
2. Parfanovych, I.I. & Parfanovych, A.Ya. (2016). *Simeine nasyilstvo: sutnist i profilaktyka* [Domestic violence: essence and prevention]. Vektor [in Ukrainian].
3. Kuzikova, S.B., & Shcherbakova, I.M. (Eds.). (2016). *Osobystist u kryzovykh umovakh ta krytychnykh sytuatsiiakh zhyttia* [Critical minds and critical situations of life are special]. SumDPU im. A.S.Makarenka. [in Ukrainian].
4. Shapar, V.B. (Eds.). (2009). *Psykhologichnyi tлумachnyi slovnyk naisuchasniykh terminiv* [Psychological explanatory dictionary of the most modern terms]. Prapor. [in Ukrainian].
5. Semychov, S.B. (1978). *Teoriia kryz i psykhoprofilaktyka* [Crisis theory and psychoprophylaxis]. *Pratsi naukovo-doslidnoho psykhonevrologichnoho instytutu imeni V.M.Bekhtereva*, 63, 96–99. [in Russian].
6. Bohuslavska, O.H. (2009). *Psykhologichni aspekty natsionalnoho variantu hlobalnoi kryzy* [Psychological aspects of the national version of the global crisis]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, 39, 219–228. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.04.2021 р.
Стаття прийнята до друку 19.04.2021 р.

Furda Iryna

Social Work Student of the Faculty of Pedagogy and Psychology
Ternopil Volodymyr Hnatuk National University, Ternopil, Ukraine

Urbanovska Tetyana

Social Work Student of the Faculty of Pedagogy and Psychology
Ternopil Volodymyr Hnatuk National University, Ternopil, Ukraine

Parfanovych Ivanna

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Social Work, Special Education and Management of Socio-Cultural Activities
Ternopil Volodymyr Hnatuk National University, Ternopil, Ukraine

DISORDERS OF COMMUNICATION IN RELATIONSHIPS BETWEEN GIRLS AND BOYS

Abstract. The purpose of the study is to reveal the specifics of communication disorders in the relationship between a boy and a girl, their origin, the emergence of a couple at the initial stage of communication. It is necessary to take into account those manifestations that lead to serious violations in communication and a couple breakup, in particular, conflicts, and crises. Research methods applied: theoretical (analysis, generalization) and empirical (questionnaire development and implementation, analysis of answers and comparison of data). The consequences of crisis situations in a young couple's relationship are as follows: it can serve as a motive for self-awareness or rethinking oneself in the relationship; as a push to change behavior; as a risk for another girl or boy; as a risk of suspicions, quarrels and accusations. Elimination of deformations, establishment of relations help young people to get out of problem situations in the right way. Young people mention communication disorders: abuse of time, resources; violation of personal boundaries; directive behavior; ignoring the position of a partner, indifference; attempts to act illegally, inadequately; neglect of opinion, position; manipulation in relationships; immoral manifestations. To determine the specifics of violations in the relationship between a boy and a girl, factors are characterized by personal areas – cognitive, emotional, volitional. The results of the study show that young people find important the factors of influence and correctly understand the ways of establishing interpersonal communication. However, overcoming the crisis is to become a conscious desire.

Key words: crises; crisis situations; young couples; relationships between boys and girls.